Смрт фашизму — слобода народу!

СЛОБОДНА ВОЈВОДИНА

ОРГАН ЈЕДИНСТВЕНОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ФРОНТА ВОЈВОДИНЕ

Година III | 29 септембра 1944 | Број 22

Извојујмо брзу победу, изградимо нову државу!

Plebiscit je izvršen -- izvršimo i sve zadatke!

U veličanstvenom plebiscitu krvi naroda Jugoslavije, izvršenom kroz slavnu i pobedonosnu narodno-oslobodilačku borbu u toku tri godine, čuo se i glas Vojvodine, a najjasnije glas srca vojvođanskog ustanka — Srema. Desetak hiljada boraca naših junačkih partizanskih odreda i slavnih vojvođanskih brigada izražavalo je volju narada Srema za slobodu, uništavajući u junačkim bitkama neprijatelja na Fruškoj Gori, u Bosutu, u Semberiji, na Majevici, u Podrinju, oslobađajući nove krajeve, a čitava dobro organizovana pozadina pomagala je od srca svoje ponosne borce i na njihovim postignućima izgrađivala narodnu vlast. Iako Srem rado priznaje da su neki krajevi iznad njega, nije ni dosad imao da se stidi ni pred jednim krajem naše otadžbine. No sada, u ovim dramatičnim danima poslednjih bitaka za potpuno oslobođenje, Srem daje svoju punu meru. Čitav Srem se digao na noge, na opšti narodni ustanak — za uništenje fašizma, za narodnu vlast, za slobodnu Vojvodinu u novoj državnoj zajednici, za oličenje svih narodnih težnji — voljenog vođu Tita. Na poziv Tita, Srem je postao vojnički logor — uz narodne svetkovine niču nove brigade, uz pesmu, svirku i ponosne pozdrave putuju povorke regruta.

Ovo je plebiscit, najuverljiviji plebiscit. Nijedno glasanje dosad nije imalo, nije moglo imati ovaj zamašaj, ovu težinu. Pod tom težinom cepte u svojim poslednjim utvrđenim skloništima okoreli zločinci, slušajući kako se uz prasak oslobodilačkih pušaka i pesmu razdraganih srdaca ruše ne samo njihovi bunkeri, nego i veštačke „države" u Hitlerovom „Novom poretku", i čitav taj „poredak".

Iz mesta s fašističkom posadom i „vlašću" izlazile su, organizovano, kao nove jedinice, sa zastavama, povorke novih boraca da kažu svoje veliko DA — za pravu narodnu državu. Iz mesta sa srpskim i hrvatskim stanovništvom izlaze zajedno Srbi i Hrvati, da se ne bi za sav život stideli jedni pred drugima. Fašistički bunkeri i zasede nisu ih mogli zaustaviti. Pa čak su ponegde s narodom krenuli i oni koji su trebali da ih spreče. Iz Golubinaca, u dugoj povorci kola, po danu, pošla je zajedno sa srpskim i hrvatskim rodoljubima i žandarmerijska posada, koja je već ranije bila za to spremna. Iz Vrdnika, u kome je i pored odlaska čitavih domobranskih jedinica još ostalo 500 fašista, izišla je ogromna povorka Srba, Hrvata, Slovaka, pa i Mađara i Nemaca — na čelu kolone je jašio pretsednik NOO-a, a nad njom se vila velika državna zastava s petokrakom zvezdom i natpisom „Živeo naš vođa, drug Tito!"

To je gromki plebiscit, u kome učestvuju i oni koji su se odazvali, i oni koji se nisu odazvali i nisu mogli odazvati, potpisujući time sebi osudu. Učestvovali su i kolebljivci, koji su se najzad odlučili. 5000 domobrana i drugih prisilno zavedenih vojnika stalo je na pravo mesto. Radi se ne samo o glavi, nego i o budućnosti.

Sedam brigada je Vojvodina imala do pre petnaest dana. Danas ih ima jedanaest, od kojih šest u Sremu! Ima li rečitijeg glasanja? Dok se sve novi i novi potoci novih boraca slivaju u reku vojvođanskoga Korpusa, pet brigada tog slavnoga korpusa bliže se Savi na tlu drage Srbije. Sa Srbijom, sa Hrvatskom, sliva se Vojvodina u veličanstvenoj volji za slobodu, izražavajući glasno, uz potvrdu krvi, svoj zahtev: autonomna Vojvodina u demokratskoj federativnoj Jugoslaviji, pod vodstvom Maršala Tita, tvorca narodne države. Krvlju je zapečaćeno večito bratstvo naših naroda.

No ne radi se sada samo o uništenju umiruće fašističke zveri, koja još hoće pred smrt da ujeda. Radi se već sada o izgradnji nove države koja se rodila u narodno-oslobodilačkoj borbi. Ona se izgrađuje još u jeku bitaka, još u toku poslednjih borbi vrše se pripreme za posleratnu obnovu i izgradnju. Ta dva zadatka: vojnička pobeda i izgradnja države — nerazdvojna su, isti su zadatak. Zato organi nove narodne vlasti, dajući puni svoj udeo u pobedonosnom okončanju borbe, moraju već sada sve da učine kako bi se posleratni zadatci odmah uspešno rešavali. Savesnim radom komisija za utvrđivanje ratnih zločina treba da je omogućeno pravedno kažnjavanje krivaca i otšteta nastradalih. Već sada treba u sve funkcije narodne vlasti uvlačiti poštene stručnjake, kako na privrednom, tako na prosvetnom, tako na obaveštajnom polju. I na još okupiranim područjima treba NOO-i da imaju evidenciju nad stanjem privrede, nad potrebama stanovništva, nad raspoloživim oruđima, nad radionicama i preduzećima, nad petokolonaškim imanjima, nad sposobnim osobljem koje se nije ogrešilo o narodnu borbu, itd. Zadatci koji stoje pred nama nisu manji i nisu lakši nego u najteže dane borbe. Pri tom treba radom sticati iskustvo, osposobljavati nove pregaoce, stvoriti organima narodne vlasti pravi autoritet, da bi dostojno pretstavljali narod dokle god on ne bude slobodnim izborima izrazio svoju volju za konačno uređenje zemlje.

J. P.

ДЕСЕТИНЕ ХИЉАДА!

До 15 септембра, на позив Маршала Тита, прешло је на страну НОВ 55.000 домобрана, четника, недићеваца и словеначких домобрана. Ту није урачунат број заробљених.

Из Трбовља, највећег рудника у нашој земљи, приступили су НОВ сви словеначки рудари. Из Раковице и Смедерева приступили су сви радници фабрике авиона и локомотива. Из Загреба, поред огромног броја грађана, излазе стотине домобрана с часницима. Са Цетиња дошло је 1.500 грађана, мушкараца, жена и деце. У Србији се свакодневно придружују хиљаде нових бораца. Као што каже један енглески официр за везу, „не може се рећи да се нови борци јављају хиљадама, јер се они јављају десетинама хиљада".

ОД БАЛТИКА ДО ДУНАВА ЦРВЕНА АРМИЈА У ЗАЛЕТУ

Двадесет немачких дивизија, стиснутих на Прибалтику, имало је извесног оправдања за немачку команду док су служили као ослонац немачким армијама у Финској. Капитулацијом Финске не само што су немачке дивизије у Финској отсечене и чак гоњене од самих Финаца, него су немачке снаге на Прибалтику изгубиле и оно мало оправдања. Испресецане, отсечене од угрожене Источне Прусије, оне су доживеле новом совјетском офанзивом своју пуну катастрофу. Врло брзим и силовитим дејством совјетских снага на неколико сектора, очишћена је скоро читава Естонија и већи део Летоније, а ослобађањем лука Талина, Хапсале и Пернова отсечена је отсупница и бедним остатцима тих дивизија сабијених још око Риге и у западном делу Летоније и Литве. Док Црвена армија ликвидира ове снаге, црвена ратна морнарица овладала је Финским Заливом и Балтичким Морем, добијајући упориште за напад на немачки Балтик. Судбина ових немачких снага је запечаћена. Око Немачке стеже се с истока све ужи и чвршћи обруч. На сектору Варшаве Црвена армија је форсирала Вислу, на Карпатима је извојевала приступ кроз кланац Јаблонке, дошла у додир с чехословачким ослободилачким снагама, а из Ердеља се спушта на мађарску равницу (Арад-Темишвар — правац Бекешчаба-Сегедин). Шкртост совјетског Информативног бироа о фронту према Мађарској и на Дунаву, даје наслутити да се и ту спремају операције много већег замашаја, а један од циљева је и евентуално избијање Мађарске из рата. Дејство Црвене армије — иако се правци операција још не показују, затвара потпуно клопку око немачких армија на Балкану а отвара правац за надирање према Пешти и Бечу.

NOVA SAVEZNIČKA ISKRCAVANJA

Anglo-američke i ostale savezničke snage na više sektora su probile Sigfridovu Liniju, koju sad sami nemački stručnjaci proglašuju nesavremenom. No savezničko vrhovna komanda je izvršila smeo pokušaj da prodre u Nemačku obišavši tu liniju. Zato je pored II armije koja vodi borbu u južnoj Holandiji za prelaz preko Rajne, izvršila i smeo desant jedne armije vazdušne pešadije između Nimvegena i Arnhema. Posle desetodnevne borbe, taj veličanstveni podvig nije doživeo puni uspeh, ali je učvršćen plasdarm na rajnskom sektoru, koji otvara put za nemačku ravnicu. Pred saveznicima se otvaraju najvažnije nemačke industriske oblasti. Skršen je otpor posade u Brestu i Bulonju, i dobijene nove luke. U Italiji je probijena Gotska linija, stigavši iza Firencuole i Riminia savezničke vojske se nalaze pred dolinom Pada — pred Lombardijskom Ravnicom, pred najrazvijenijim krajem Italije. Pri zaključivanju ovog broja stigla je vest da su kombinovane savezničke snage ovladale važnim uporištem pred Splitom, ostrvom Šoltom, i iskrcale se u Albaniji. Svakako da će ovo sadejstvo s našim, grčkim i albanskim snagama imati uskoro značajne rezultate.

PARTIZANSKE PUŠKE SE ČUJU U BEOGRADU

U toku septembra jedinice naše NO vojske imale su neprocenive uspehe. Oni se ne mogu oceniti jedino po broju oslobođenih mesta, među njima i vrlo utvrđenih velikih gradova, iako je taj broj vrlo impozantan. Da navedemo samo nekoliko najvažnijih: Petrovac, Bugojno, Banja Luka u zapadnoj Bosni, Tuzla, Zvornik, Vlasenica u istočnoj Bosni, Valjevo, Ljubovija u zapadnoj Srbiji, Zaječar, Negotin, Majdanpek, Pirot, Vranje u istočnoj Srbiji, Gornji Milanovac, Topola u Šumadiji, Bitolj, Prilep, Kruševo, Debar, Resan u Makedoniji, Nikšić, Berane u Crnoj Gori, Požega, Daruvar, Pakrac, Lipik u Hrvatskoj, Perušić u Lici, dalmatinska ostrva Hvar, Brač, Korčula, Mljet, ostrvo Pag na Hrvatskom Primorju itd. Čisteći sve više novih teritorija, šireći se ka severu, naše jedinice sabijaju nemačke snage na nekoliko izolovanih mesta, otsecaju otstupnicu kako prema Dunavu i Savi tako prema moru i preko mora, likvidiraju izdajničke formacije, i spajaju pojedine oslobođene teritorije. Oslabađanjem Lazarevca, Rudnika i Šatornje spojena je oslobođena Šumadija s oslobođenom zapadnom Srbijom. Oslobađanjem Ljubovije, Loznice i dr. spojena je zapadna Srbija s istočnom Bosnom (Drinjača). Oslobađanjem dalmatinskih i severnih ostrva omogućen je uspešan napad na obalska uporišta neprijatelja, otsečen mu pomorski put i dobijena ishodišta za eventualne zajedničke operacije sa savezničkim snagama iz Italije.

Neprijatelju su oduzete sve važne komunikacione linije, koje su ili pod kontrolom naših snaga ili razorene. No jedan od najvećih uspeha naših jedinica je spajanje hrabrih kosmajskih partizana s jedinicama naših divizija u Šumadiji. Kao što javlja „Slobodna Jugoslavija", u Beogradu se već čuju partizanske puške, kao radosni znak skorog oslobođenja naše drage, ponosne prestonice, u kojoj je i nikao ovaj veličanstveni narodni ustanak.

МЕЂУ СВОЈИМА

Дани пред 15 септембар су необично значајни. Позив Маршала Тита учинио је снажан утисак. Колоне домобрана, цивила, морнара, СС-оваца, четника, пролазиле су свакодневно кроз наша села. Улице су се зацрниле од масе света који је пролазио селима и који је изашао на улице из својих кућа да види ову бујицу, која од некуд извире, а не пресушује.

„Камион, аутомобил!“, узвикује неко, али се више нико не плаши, јер сви знају да су то наши. Мали ауто је запрашио улицом и за час нестао. Навире огромна колона са домобранима. Неки су весели, неки замишљени. Пролазе домобрани из Петроварадина, Каменице, Никинаца, Буђановаца, Платичева, Кленка и дуугих места, са оружјем, у колонама, дугачким колонама, неки уморни од дугачка пута, неки — они из ближих упоришта — потпуно свежи. Иду у нов живот, враћају се своме народу. Они не знају партизанске песме, али имају своју, коју сви певају: „Павелићу, а где ти је војска? — Уз'о Тито, није те ни пит'о!“

Они су свесни да се морају одвикнути од неких својих навика и привикнути на многе нове, свакако корисне ствари. Један домобрански подофицир вели својим војницима: „Другови, немојте се разилазити. Сви треба да иду по сламу, да бисмо се што боље сместили. Није то више оно старо, када је свако гледао да се извуче.“ — „Никада нисмо волели Немце, јер су они увек гледали на нас са висине“, вели други један домобран.

Скоро сви гарнизони у Срему прешли су на нашу страну. Многи су и раније одржавали везу са партизанима. Они су добијали нашу штампу, летке. Једног јутра освануо је позив Маршала Тита по зидовима ходника у петроварадинској тврђави.

Униформисане и наоружане колоне измешане су са колонама цивила, још дужим и још многобројнијим. Ове колоне су шарене и разнолике. Ту су мушкарци и жене, у шеширима, гологлави, у капама, марамама, у ципелама и опанцима, понекад се виде и високе потпетице. Смењују се лица разних обли а, једна опаљена сунцем, друга брижљиво негована. Од сељака до занатлија, чиновника, учитеља, професо а, лекара. Има и понеки католички свештеник. Дошли су Срби, Хрвати, Словаци; има и Мађара и Немаца.

Нижу се колоне и групе, долазе и пролазе, сливају се у један јединствени народни покрет, спајају се са својим народом од кога су све до скора стојали по страни. Нема места у Срему које се није одазвало позиву Маршала Тита, Врховног команданта наше, Народно-ослободилачке војске. „Сви смо дошли, и Срби и Хрвати, а сутра ће доћи и жандармерија!“ довикује нам један сељак.

Долази неоформљена маса и слива се у редове наше војске, постаје и сама војска. Нове бригаде ничу сваким даном, оне и бројно расту. За неколико дана формирана је осма, девета, десета и једанаеста бригада, а у току је образовање новик бригада, јер народ свакодневно придолази. Две, три, шест стотина од јутра до мрака. У једној колони је стигло 1500 цивила. Са наоружаном пратњом то је била огромна поворка, какве су се ретко виђале и у мирно доба на свечаностима. Народ је кренуо, јер је схватио да су ово одлучни дани; дигао се да убрза протеривање мрског завојевача. Братство, које се ковало у ове три тешке и величанствене године међу народима Југославије, дошло је до пуног израза ових дана у Срему. Наш јуначки народ, који је три године одолевао навали варвара, прихватио је све оне који су му пришли, а нису се окаљали злочинима.

Ова огромна снага, која се слива у моћну реку народног покрета, претставља страшну претњу за све оне који су били и остали против народа. Они, који су заувек отпали од народа, повлаче се у упоришта или бежe из Срема, као што је то ових дана био случај са четницима који су се били утврдили код Купинова.

Наше нове борце очекују нове борбе. То су борбе за коначно уништење непријатеља који се налази у расулу. Многи су већ примили „ватрено крштење“, а остали жељно очекују моменат када ће моћи да се окушају са фашистима. Домобрани нестрпљиво очекују тренутак када ће ударити на Руму; омладинке желе да буду распоређене по четама, а сви жељно очекују оружје. „Ја сам био артиљерац, ја митраљезац“, чују се разговори међу онима који су раније служили војску. Већ се и међу овим „новацима“ све чешће чују партизанске песме. Неки су знали по неке од њих и раније, а многи су их тек сада први пут чули и научили.

„Мало смо касно дошли, али зато искрено желимо борбу против фашиста“, рекао је један домобрански официр.

„Сад смо опет међу својима“, говорили су многи који су стигли из неослобођених места, а то се видело и по одушевљењу и весељу које код њих избија при сваком гесту, при сваком покрету и при свакој речи.

Ж. М.

ВАСА СТАЈИЋ МЕЂУ НАМА

Срце свих родољуба, антифашиста и поштених људи свих народности Војводине мора да се испуни радошћу на вест да се Васа Стајић налази међу нама. Стари национални револуционар, организатор борбе војвођанских Срба против аустроугарске деспотије, борац за националну слободу и социјалну правду, поборник равноправности српског и хрватског народа и права националних мањина, заступник идеје аутономне Војводине, дочекао је ову велику националну трагедију и величанствени препород народа болестан, прикован за постељу, изложен на милост и немилост фашистичким крвницима. Нису га убили; али су га држали под сталном паском, како би му осујетили икакву везу с народом. Но некадашњи вођа омладине пре прошлог светског рата, и касније поштовани учитељ напредне омладине наших народа, није могао остати равнодушан, иако непокретан. Иако без редовне везе с народно-ослободилачким покретом, схватио је да се кроз њега остварују идеали за које се он увек борио. Васа Стајић је учествовао у стварању бивше Југославије, као претставник Војводине, но убрзо је увидео да није остварено оно за шта се залагао. У рађању нове, народне, демократске, федеративне Југославије, кроз величанствену народно-ослободилачку борбу, он је видео остварење онога што је раније замишљао. И чим се указала могућност, он је устао с болесничке постеље, и подмлађен у својој старости, дошао да учествује са својом вољеном војвођанском омладином у изградњи нове народне државе. Објављујемо његов први чланак написан у слободном ваздуху поносне Фрушке Горе.

Фиреру за инат!

Десило се то 30 марта 1941, у оне дане неизвесности између Симовићевог државног удара и Фиреровог обесног насртаја на нашу земљу. Тога дана, била је недеља, на својој болесничкој веранди у Карловцима, добио сам мила госта, далматинског првака Д-ра Јосипа Смодлаку. Стигао је из Београда возом око 14 сати, а пре 17 ће се вратити опет у Београд. Дошао сам, рече ми, да Вас обавестим о Симовићевој завери, која је постигла оно, што уставним путем нисмо могли постићи. Телеграфисао сам Кнезу Павлу, нека не потписује Тројни пакт, нека сазове и саслуша бар Сенат, када нема Скупштине, и — не добих одговора. Дојурио сам у Београд и пријавио се намесницима на саслушање — Кнез Павле ме није примио, него је стишао да потпише срамни уговор с Хитлером. Није, дакле, преостало ништа, него га при повратку ухапсити и саслушањем дознати: какав срамни уговор, с каквим тајним клаузулама је потписао с непријатељем рода људског, с „Фирером“.

Преко два сата је трајао мој разговор са честитим и умним прваком из Далмације. А онда а и ја устао с лежалника да испратим мила госта на железничку станицу, кад је већ он, подалеко од своје куће, допутовао мене ради из Београда у Карловце. И кад је дошао час растанка, подсетих Д-ра Смодлаку на то да је ово наш пети сусрет и, свакако, последњи. Ту му слутњу не рекох директно, него наговестих кроз причу о мом последњем сусрету и праштању с песником Милетом Јакшићем. Д-р Смодлака је осетио зашто му ово приповедих, те ми одговори:

— Не, ми се нећемо праштати за увек. Ја хоћу да се с Вама састанем и после рата. Фиреру за инат! Ви знате шта је све Марко био кадар учинити за инат.

Кад сам пролетос читао да је Д-р Смодлака постао **друг** Смодлака и повереник за спољну политику у Националном комитету ослобођења Југославије, помислих: Овога пута, можда ће моја слутња преварити, а може да има право друг Смодлака. Те да се, Фиреру за инат, и још једанпут видимо.

И сад, чим сам са женом стигао на ослобођено тле Југославије, зажелех да довикнем другу Смодлаци његово гесло: Фиреру за инат! И да му рекнем, колико ми годи фрушкогорски ваздух, и морална атмосфера коју је у шуми израдила дивна антифашистичка омладина Војводине, од које и ми стари имамо шта да учимо. Да му, најзад, рекнем своју срећу што сам доживео да ми та омладина шаље позив да и ја, старачким својим силама, порадим на изградњи лепше и боље будућности народа Југославије.

Здраво, друже Смодлака! Прихватам сад и ја твоје јучерашње гесло: Фиреру за инат!

Подножје Фрушке Горе, 20 септембра 1944

Васа Стајић

BORCI VOJVODINE ZATVARAJU IZLAZ PAGOLOVKE

Brigade u Sremu i partizanski odredi u Banatu i Bačkoj imaju važan zadatak da zatvore kanal za bekstvo nemačkim snagama blokiranim na nekoliko mesta na jugu naše zemlje i ostalim bez komunikacija. I u Sremu i u Banatu i Bačkoj naše jedinice iz dana u dan ruše sve linije neprijateljskog otstupanja, a u Sremu uspešno napadaju i njihova uporišta. Neke novoformirane vojvođanske brigade dobile su prvo vatreno krštenje u takvim napadima. Ističemo od mnogih manjih akcija u Sremu samo uspešni napad na utvrđenje kod Pavlovaca i likvidaciju fašističkog uporišta Grabovaca na Savi, sa 13 savladanih bunkera.

Četničke i nedićevske bande koje su preko mesec dana čučale u Kupinovskom Kutu, stalno napadane od naših jedinica, ne dobivši nikakvu pomoć od stanovništva, povukle su se pod zaštitom Nemaca kada su osetile da naše jedinice pripremaju na njih poslednji napad. Tako su neslavno napustile Srem, no možda su i s one strane Save naletele upravo na Sremce, ako ih nisu Srbijanci dotukli. I u južnom Banatu se raspadaju četničke formacije. „Najjači“ Dražin „korpus“ u Banatu, vršački, koji je brojao čitava 23 borca sa najjačim moralom, predao se našim jedinicama. Po izjavi zarobljenih četnika, ostala dva korpusa su još slabija i s još manjim moralom.

Akcije naših jedinica u Bačkoj, kako na pruge tako na manje fašističke grupe, postaju sve češće. U celom Banatu razvijaju se akcije većih razmera. Naročito je pojačan borbeni polet banatskih partizana otkako je Crvena armija stigla u Temišvar. U sve većem broju sela NOO-i vrše jedinu vlast, pošto su fašističke vlasti rasterane ili pobegle. Jedna od uspelih akcija banatskih partizana bila je na pruzi kod Farkaždina, gde je zaustavljen voz, ubijeno 15 a zarobljeno 3 nemačka vojnika, a voz bez mašinovođe pušten punom brzinom duž pruge. Jedan naš bataljon u južnom Banatu, prilikom sprovoda plena, bio je napadnut velikim snagama prolazne vojske pa čak i avionima. Izgubivši 7 boraca, naš bataljon je u toj borbi naneo neprijatelju znatne gubitke i vešto probio obruč tenkova.

ЗЕМУН ПРЕДЊАЧИ МЕЂУ ГРАДОВИМА ВОЈВОДИНЕ

Већ је много фашистичких зликоваца положило рачун пред народним осветницима на улицама Земуна. Ових дана је, после Колара, Бајића и Штиглица, пао још један веран окупаторски пас, четнички потказивач и уцењивач Јован Маринковић. Антифашисти Земуна много су учинили за н.-о. покрет Војводине. Колико су драгоцене и неоцењиве материјалне помоћи дали! Антифашистичке организације и НОО вршили су дужност и под најтежим терором. Преко 1.000 бораца дао је нашој НО во сци само Земун. Недавно су сви радници напустили радионице и пошли у народну војску.

Naše tekovine, naši zadatci i naše granice

Prilikom proslave dvogodišnjice osnivanja Prve dalmatinske brigade, jedne od najboljih jedinica naše vojske, Maršal Tito predao je Prvoj dalmatinskoj brigadi orden Narodnog oslobođenja. Obrativši se slavnoj Brigadi, maršal Tito je prvo govorio o udelu Dalmacije u narodno-oslobodilačkoj borbi i o ulozi Prve dalmatinske brigade, a zatim prešao na nekoliko pitanja od presudnog značaja za novu Jugoslaviju. I ovaj najnoviji govor druga Tita, kao i svaki njegov ma i prigodni govor, sadrži odgovor na najaktuelnija naša pitanja i smernice za nove zadatke. Objavljujemo (nepotpuni) ovaj istorijski govor prema emisiji „Slobodne Jugoslavije“.

„Mi danas imamo svoju narodnu vlast. Mi imamo najviši organ narodne vlasti u Jugoslaviji, AVNOJ. To su velike tekovine izvojevane krvlju i životima najboljih sinova Jugoslavije. Kroz celi period ovih borbi bilo je mnogo smetnji sa raznih strana, bilo je raznih pokušaja da se onemogući ova istoriska borba našeg naroda. Ali mi smo savladali sve zapreke, i danas nema više te sile koja bi mogla da otme tekovine izvojevane krvlju i životima najboljih sinova Jugoslavije Još ima doduše špekulanata, još ima neprijatelja, a bilo bi i nenormalno da ih nema, jer neprijatelji i izdajice svoga naroda ne mogu preko noći postati rodoljubi. Oni ostaju izrodi, ali uzimaju novu masku, i maskirani drukčijim metodima nastoje da postignu protivnarodne reakcionarne ciljeve. To je reakcionarna klika kod nas, koja ima svoje veze i u inostranstvu. I sad, kad već stojimo pred konačnom pobedom, ta reakcionarna klika nastoji da uhvati položaje, ne prezajući ni od kakvih sredstava... Velikom samopregornom borbom naših naroda, koja je vođena za zajedničku savezn. stvar, uspeli smo do danas da velikim delom raskrinkamo te neprijatelje nove, federativne, demokratske Jugoslavije. Ali i ti elementi prešli su na nove metode. Naročito time što se oblače u jagnjeću kožu i ulaze u redove oslobodilačkog pokreta, oni postaju opasni, i potrebna je najveća budnost onih koji su izvojevali te tekovine. Mi smo uvek izjavljivali i danas izjavljujemo da želimo da primimo u redove n.-o. fronta svakog pravog sina naših naroda koji želi dobro svojoj zemlji, koji voli zemlju, ali ne želimo špekulante, ne želimo one koji hoće da ostvare svoje protivnarodne ciljeve, i mi im poručujemo da se ostave toga posla, jer im nikada neće uspeti... Mi još nismo dovršili sa oružanom borbom protiv neprijatelja, protiv okupatora i njegovih slugu. Nama je u dvanaestom času potreban svaki sin domovine koji pošteno misli, koji želi narodu sreću i bolju budućnost. Posle ove teške borbe pretstoji težak zadatak da podignemo našu razorenu zemlju iz ruševina.

Približava se čas kada ćemo morati da govorimo i o granicama naše zemlje. Mi nismo o tome nikada u toku ovog rata govorili. Ali ja o tome moram da kažem nekoliko reči. Naš narod se bori za svoju slobodu, za nezavisnost, za bolju i srećniju budućnost, ali on se bori i za oslobođenje one naše braće koja su decenijama stenjala pod tuđinskim jarmom. Ovom borbom naša braća u Istri, Slovenskom Primorju, u Koruškoj, moraju biti i biće oslobođena i živeće slobodno u svojoj domovini sa svojom braćom. To je želja svih nas, to je želja i svih njih tamo. Mi tuđe nećemo, no svoje ne damo.

Moram se toga pitanja dotaći, jer smo za celo vreme bili i suviše skromni po tim pitanjima. Tokom celog rata nismo o tome govorili, ali naši susedi sa druge strane i suviše o tome govore i prave razne kombinacije, apeliraju na našu velikodušnost zbog koje bi mi trebali da ostavimo braću pod tuđinom. Ispravljanje prošlih nepravdi, versaljskog i drugih ugovora, neki ljudi u susednim zemljama, i to u zemljama koje su do nedavna vodile rat protiv nas, koje su razarale naše gradove i sela i ubile hiljade i hiljade naših sinova, smatraju kao neki naš „imperijalizam“ koji bi mogao izazvati novi rat. Zbog toga smatraju da bi mi trebali da ostavimo braću pod tuđinskim jarmom. A ta braća su se zajedno s nama borila protivu fašizma. Ja sam ovo rekao zato što znam da i vi mislite kao i ja.

Vojna pobeda nad nemačkim osvajačima i njihovim prirepcima biće brza, ali nemojte misliti da će fašizam time biti uništen. Biće potrebna duga i uporna borba sa njim u mnogim zemljama. On je svugde vezan i nastojaće da se ponovo digne ako mu se ne zada potpun smrtni udarac. To je jedan od najvažnijih zadataka, i svaki narod koji želi da spreči u buduće takvu katastrofu kakvu doživljavamo u ovom ratu, mora ga izvršiti... U našoj zemlji bilo je mnogo fašističkih saveznika. Oni su još tu. To su ustaše, to su nedićevci, to su četnici Draže Mihailovića i Rupnikovi belogardisti. Oni su još uvek sluge nemačkih okupatora.

U poslednje vreme, kad se jasno vidi da su Nemci izgubili rat, ti neprijatelji našeg naroda preko veza u inostranstvu pokušavaju ne samo da spasu svoju kožu, nego i da ponovo sednu na grbaču naših naroda. Ja moram nažalost ovde da kažem da oni imaju uza se neke krugove u saveznickim zemljama koji ne mogu ili neće da veruju onom što se kod nas dogodilo i što se događa. Još ima ljudi u saveznickim zemljama koji smatraju da Draža Mihailović i drugi izdajnici govore u ime jednog dela naroda. Nas to boli. Mi smo bili kroz tri i po godine vrlo, vrlo strpljivi. Ja mislim da nam tu strpljivost niko ne može poreći. Ali mi smo ranije takvo držanje opravdavali time što su ljudi u saveznickim zemljama bili neobavešteni. Danas o tome ne može biti ni reči i, prema tome, nama je neobično i čudno da još mogu postojati takvi ljudi. Ja sada mogu ovde reći ovo: mi ćemo i to savladati, mi ćemo te koji sumnjaju uveriti da su na krivom putu.

Sad nekoliko reči o sporazumu koji smo sklopili sa vladom dr. Šubašića u Londonu. To je bilo potrebno zato da nam niko ne bi mogao prebaciti kako mi onemogućujemo sakupljanje svih snaga Jugoslavije u jedinstveni front. Mi smo od samog početka pozivali u zajedničku borbu, a ovim sporazumom potvrđujemo da je nama za celo ovo vreme glavni cilj borbe bilo jedinstvo i bratstvo naroda Jugoslavije. Sporazum sa vladom dr. Šubašića naišao je ne samo u redovima boraca, nego i kod naroda na izvesno nerazumevanje, odnosno bolje reći bilo je čuđenja šta će taj sporazum sada kad smo savladali najteže i kad smo bez ičije pomoći, uz najveće žrtve, izvojevali tolike tekovine. Ne, drugovi, to je bilo potrebno. Ovaj sporazum nije oslabio naše redove, nego ih je ojačao. On neće ugroziti tekovine za koje ste se borili i za koje se bore naši narodi. Ovaj sporazum je dokaz naše snage, dokaz naše pobede na političkom polju. On je potpuno u skladu sa našim nastojanjima da se stvori što čvršće jedinstvo naših naroda, kako bi zemlja i prema inostranstvu mogla da zauzme pravo mesto koje je narodnom borbom zaslužila. Mi smo bili i ostajemo verni odlukama drugog zasedanja AVNOJ-a. Mi ostajemo kod toga da naš narod sam svojom slobodnom voljom izabere oblik unutrašnjeg uređenja. To je princip koji propovedaju naši veliki saveznici. Mi se držimo toga velikog principa. Ako smo u sklopu saveznika mala zemlja po teritoriji, svojim delima smo dokazali da je naš narod velik duhom. Bilo bi nam mnogo krivo i ne bi se mogli s tim pomiriti kad bi u ovim danima, u kojima se rešava sudbina pojedinih zemalja, naša zemlja bila smatrana trećestepenom, kad bi nas držali po strani i kad bi nam drugi krojili košulju. Mi hoćemo da budemo zajedno sa saveznicima za stolom gde će se rešavati sudbina Evrope pa i naše zemlje. To je naše pravo. Mi ćemo pri njemu ostati. Uveren sam da ćemo mi u tome naići na razumevanje kod naših velikih saveznika, da ćemo naići na razumevanje naših težnji i zahteva, jer su to naši narodi zaslužili dokazavši po cenu najvećih žrtava vernost zajedničkoj saveznickoj stvari. Idemo u susret velikim danima slobode, ali i velikim danima novih napora, novih borbi u stvaranju naše nove Jugoslavije. Ja sam uveren da će naši borci, borci NOV i POJ, znati ne samo pobedom dovršiti ovu tešku borbu, nego da će i u buduće za naše narode sačuvati ove tekovine kako niko ne bi mogao da oduzme ono što smo sami izvojevali.

Da živi naša nova, demokratska, federativna, srećna Jugoslavija!

Da žive naši veliki saveznici — Sovjetski Savez, Engleska i Amerika!

Da živi pobedonosna, bratska, herojska, velika Crvena armija koja danas stoji na našim granicama.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!“

4600 НОВИХ НАРОДНИХ ОФИЦИРА

Маршал Тито је последњим указом произвео 4.600 нових народних официра, а 1.200 официра НОВ Југославије унапредио у више чинове.

Десетодневни успеси Титове офанзиве

Од почетка септембра разбуктава се све успешније досад највећа општа офанзива јединица Народно-ослободилачке војске Југославије против окупаторских снага блокираних на Балкану и оронулих формација окупаторских слугу. Врховни штаб НОВ и ПОЈ објавио је резултате за првих десет дана септембра. У току тих десет дана, наше јединице су ослободиле 98 градова у разним крајевима Југославије. У офанзиви на непријатељски саобраћај разорено је за то време 780 км пруге и уништено 320 железничких мостова. У борбама је убијено 24.000 а заробљено 11.900 непријатељских војника и официра. Овде нису урачунате десетине хиљада бугарских војника које су наше јединице разоружале у Србији и Македонији. У руке наших бораца пао је огроман плен, који још није ни пребројан. Само у офанзивним операцијама на сектору Приједор-Бос. Нови наше јединице заплениле су 16 топова, 105 митраљеза, 300 пушкомитраљеза, 1.200 пушака, 200 коња, 12 локомотива, 25 вагона итд.

На позив Маршала Тита свим заведеним слугама окупатора да се до 15 септембра пријаве командама НОВ, у току првих десет дана септембра приступило је НОВ-у према непотпуним подацима 23.000 домобрана и четника. Док се наша војска из дана у дан повећава хиљадама нових бораца, жељних да учествују у последњим ослободилачким биткама, издајничке формације Недића, Павелића, Михајловића и Рупника налазе се у пуном расулу.

„Ko se suprotstavi — biće pregažen, ko izostane — neće steći“

Novi ministar vojske, mornarice i vazduhoplovstva u kraljevskoj jugoslovenskoj vladi, divizijski general Borisav Ristić, koji je u junu ove godine prišao n.-o. pokretu sa pet svojih sinova, govorio je ovih dana preko londonskog radia. Obrazloživši zašto se odlučio na taj korak, iako je kao zarobljeni oficir bio dao obavezu „lojalnosti“ okupatoru, general Ristić je pozvao sve rodoljube Jugoslavije, a naročito Srbe, da u Narodno-oslobodilačkoj vojsci pod komandom Maršala Tita doprinesu što skorijem oslobođenju. Osudivši sve izdajnike pod lažnim nacionalističkim maskama, general Ristić je, kao stari ratnik, istakao da naši narodi još nisu imali takvu vojničku moć kakvu pretstavlja NOV. Ko joj se suprotstavi — biće pregažen, ko izostane iz oslobodilačke borbe — zalud će kroz sav život hteti da stekne ona prava koja su se stekla borbom za oslobođenje naroda na strani velikih saveznika.

УНРРА треба ускоро да почне са помоћи

Уколико више поробљених земаља Европе дочекује ослобођење, уколико се више ближи час ослобођења свих поробљених земаља, Међународни уред за помоћ и обнову (УНРРА) са седиштем у Америци налази се пред дужношћу да пружи материјалну помоћ народима који обнављају своју земљу. На последњој седници УНРРА претресала су се питања допреме помоћи балканским земљама које су се биле на страни савезника. Као нови заступник интереса Југославије отпутовао је у Централни одбор УНРРА др. Рудолф Бићанић, који већ одавно правилно схвата интересе наших народа и значај наше н.-о. борбе.

С М О Т Р А

12 СЕПТЕМБРА потписано је у Москви примирје између трију савезничких држава и Румуније, 19 септембра примирје између СССР-а и Британије с једне и Финске с друге стране. Иако, сасвим разумљиво, услови примирја садрже извесне тачке које намећу побеђеној земљи одговорност за саучесништво у хитлеровским ратним злочинима, читава слободољубива светска јавност истиче да су ти услови врло праведни, а уз то благи и великодушни. Како Румунија тако и Финска задржале су своју независност у државним границама, своју властиту управу и могућност даљег развитка. Савезничка штампа истиче далековидну државничку политику великог војсковође Стаљина према побеђеним државама које се граниче са СССР-ом.

Према Немачкој се такви исти услови не могу одржати. Она мора бити окупирана, а националсоцијалистичка власт потпуно истребљена. Док не ишчезне траг фашизма, Немачка не може имати своју властиту управу. Зато на већ окупираним деловима Немачке делује Савезничка војна управа, која не дирајући у грађанска права становништва, укида све нацистичке одредбе и уклања све носиоце протудемократске власти.

СОВЈЕТСКА ВОЈНА КОМАНДА похапсила је у Румунији и Бугарској главне ратне кривце: носиоце пронемачке диктатуре у Румунији маршала Антонеског, председника владе Михаила Антонеског и друге, као и регентски савет у Бугарској: Филова, кнеза Кирила, генерала Михова, чланове протународних влада и чланове немачких и италијанских дипломатских мисија и шпијунских организација.

У ОСЛОБОЂЕНОЈ ФРАНЦУСКОЈ народни судови суде Французима упрљаним злочинима у сарадњи с окупатором. Под притиском народних маса почела су суђења фашистичким зликовцима и у Италији.

НОВА БУГАРСКА ВЛАДА поздравила је прво Собрање народног ослобођења Македоније и изјавила да поштује одлуку македонског народа за своју државност у заједници народа федеративне демократске Југославије.

У АЛБАНИЈИ је заседала прва народна скупштина што ју је албански народ досад имао, Антифашистичко веће народног ослобођења Албаније.

СВЕ СУ ЧВРШЋИ и присније односи између политичких водстава народно-ослободилачког покрета Грчке, Албаније и Југославије. И у Грчкој и Албанији народно-ослободилачке војске повеле су општу офанзиву против хитлеровских снага, и створиле велике слободне територије, са народном влашћу.

САВЕЗНИЧКА ВРХОВНА КОМАНДА позвала је 12 милиона страних радника у Немачкој на активну сарадњу за уништењем немачког фашизма.

УЗ ХИТЛЕРОВСКУ НЕМАЧКУ остао је један једини савезник — Мађарска, која због злочиначке политике својих управљача има да се жртвује бесмислено за пропалу ствар Хитлера, ако се народ у последњем тренутку не дигне против ње. Чак је и Павелић постао важна личност, чију посету Фиреру немачка штампа свечано надувава — као да Павелић ишта претставља и има.

ПАРТИЗАНСКЕ СНАГЕ и трупе које су пришле НО покрету Словачке претстављају део регуларне чехословачке војске. На обронцима Карпата већ су се састали делови словачке ослободилачке војске и Црвене армије.

ОСЛОБАЂАЊЕ БАЊА ЛУКЕ — ЈЕДНА ОД НАЈВЕЋИХ ОПЕРАЦИЈА НАШЕ ВОЈСКЕ

После петодневне борбе, од 20 до 25 септембра, јединице Петог Корпуса ослободиле су Бања Луку, други по величини град Босне, несуђену другу престоницу „Поглавникову". Бања Луку је бранило 8000 Немаца, усташа и четника, а у току борбе пошло је у помоћ још 5000. Наши борци су кућу по кућу ликвидирали отпор, а против појачања окренули заплењене топове и авионе. Становништво је у току борбе доносило муницију и храну, односило рањенике и давало податке. У овој великој и славној операцији, која се водила на простору Врбас--Бос. Градишка--Бос. Дубица, наше јединице су убиле 3000 а заробиле 4000 фашиста, међу њима команданта 69 немачке дивизије генерала Ремгеа и усташког пуковника Милетића. Ратни плен је огроман, међу осталим: 30 авиона с бањалучког аеродрома, које су наши авијатичари одмах употребили, 25 топова, 50 бацача, 300 митраљеза, неколико хиљада пушака, 60 аутомобила, 20 вагона муниције, 50 вагона авионских бомби, 55.000 литара бензина, 90 вагона намирница, 80 вагона цигарета и дувана итд. Ослобођена је територија између Врбаса и Саве.

VERAN SLUGA BOŽJI — VERAN SIN NARODA

Mnogi sveštenici, kako pravoslavni tako katolički i muhamedanski, shvatili su već davno svoju dužnost prema narodnoj borbi, i nasuprot sramnim primerima sveštenika u direktnoj službi fašističkih ubica-tlačitelja, u svim krajevima naše otadžbine mnogi najbolji sveštenici nalaze se u redovima narodno-oslobodilačkog pokreta, i u najvišim rukovodstvima. Ali nažalost, u Vojvodini ih je vrlo malo bilo na pravednoj strani, uz narod.

Katolički sveštenik Petar Masnić iz Golubinaca već je davno osećao pravednost narodne borbe a strašnu nepravednost ustaško-nemačkog sprega. On je i ranije pomagao narodno-oslobodilački pokret i uticao na Hrvate svoga mesta pa i na mesnu žandarmerijsku posadu radi stvaranja narodnog jedinstva. Kada je skoro čitava njegova muška pastva, zajedno s mesnim žandarmima, pošla u Narodno-oslobodilačku vojsku, hteo je da pođe i sveštenik Masnić, ali je uspeo da pođe tek 19 septembra, zajedno sa svojom 80-godišnjom majkom. Stigavši na oslobođenu teritoriju, nastojao je na tome da se zna da se on nije javio tek na poslednji poziv Maršala Tita, jer se već davno spremao za to.

Pred svoj polazak iz Golubinaca ovaj dobri pastir video je još jedno od poslednjih fašističkih nedela. Na poziv golubinačkih fašista došla je iz Zemuna veća grupa ustaša i Nemaca, da likvidira preostale Hrvate odane n.-o. borbi. Stanovništvo se sklonilo pred ubicama, ali su ovi ipak uspeli da uhvate trojicu od traženih, ubili Petra Živanovića, zapalili nekoliko guvana i kuća a onda otišli, pijani od predsmrtnoga besa. Sveštenik Masnić je svedok i tužilac pred Bogom i pred narodnim sudom.

Pravi vojnik, pravi narodni zastupnik ne može biti drugde

Najbolji učenici Braće Radić, najbolji pobornici ideala Hrvatske seljačke stranke već su se davno okupili oko pravog vodstva HSS, koja zauzima časno mesto u jedinstvenom NO frontu. U poslednje vreme dosad kolebljivi prvaci HSS mašovno napuštaju izdajničko vodstvo koje je izneverilo nauk Braće Radić i interese hrvatskog naroda, i pristupaju NO frontu. Tako je, pored mnogih istaknutih političara iz HSS-a u Sremu, nedavno prišao i bivši narodni zastupnik Simo Babić.

Iz Beograda je prešao u Srem da se pridruži n.-o. pokretu divizijski general u rezervi Lazar Milosavljević. Šezdesetogodišnji časni ratnik, ugledni vojni stručnjak i pisac, od početka okupacije je shvatio značaj narodno-oslobodilačkog pokreta, koji je, po njegovim rečima, „nikao iz dubine narodnih slojeva, iz duše, srca i misli naroda, i zato postao tako opštenarodni". Diveći se tvorcu i organizatoru Narodno-oslobodilačke vojske, Maršalu Titu, dajući visoku ocenu svom nekadašnjem najboljem učeniku generallajtnantu Arsi Jovanoviću i svim novim narodnim oficirima vaspitanim u školi narodne borbe, osuđujući najstrožije sve maskirane sluge okupatora, ovaj stari ratnik poziva sve oficire koji se još kolebaju, da izvrše svoj dug prema otadžbini, da se u redovima NOV bore protiv okupatora i onih koji mu na kraju štite otstupnicu.

Опљачкана народна имовина не може се скрити!

Главни народно-ослободилачки одбор Војводине објавио је 12 септембра о. г. следеће упозорење:

„Сазнајемо да народне издајице — слуге окупатора, увидевши брзи слом фашизма и распад снаге њихових дојучерашњих господара Немаца, од страха да ће за сва своја злочиначка дела извршена над нашим народом, према Народно-ослободилачком покрету и земљи, најзад морати да одговарају пред народним судом и искусити заслужену казну, продају своју имовину, да би побегли с новцем у иностранство и избегли од одговорности.

Упозоравамо све грађане да, како од народних издајица тако и од непријатељских официра и војника, не смеју ништа куповати, и да та купо-продаја неће бити призната од народно-ослободилачких власти, него ће сва покретна и непокретна имовина народних непријатеља бити конфискована без накнаде штете купцима. Исто тако ће бити повучена на одговорност сва она лица која помогну окупатора и народне издајице, било да пљачкају или скривају опљачкану народну имовину народа и државе, било да њих саме скривају и помажу им да побегну испред прогона Народно-ослободилачке и Савезничке војске или органа народне власти.

Смрт фашизму — слобода народу!"

Кривци неће побећи — невини нека се покажу!

Што више тоне Хитлерова лађа, пацови, окужени злочинима, покушавају да беже. Тако огроман број „фолксдајчлера" из Срема и Баната заједно с породицама тражи правац бежања. Многе немачке породице из сремских места вратиле су се пошто нема саобраћаја, а понегде ни саме месне Швабе не пуштају да беже они који се осећају најкривљима. У Банату Фрицеви теше фолксдајчлере да ће „ускоро стати рат", јер ће Енглеска прићи Немачкој — против Русије. У то разуме се не верује ни најглупљи Шваба, и зна да то само Фрицеви хоће да их се при бегству отресу.

Многи имају заиста разлога да беже. Јер злочини Немаца у Банату и Срему, а Мађара и Немаца у Бачкој готово су колективни — готово су сви бар одобравали покушај истребљења словенских народности. Знајући то плаше се и многи који нису учествовали у злочинима, јер, ако је, веле, толико невиних људи, жена и деце српског, хрватског и словачког народа страдало, ко ће сад гледати ко је од нас крив а ко не. Разуме се то није тачно. Страдаће само кривци, а за њих нема спаса, нема бегства — свугде ће бити пронађени. Фашистички методи неће бити методи наше нове народне власти — тога се жене и деца не морају плашити. Али они који су невини треба и сами да нешто учине, а не само да кукају: шта ће с нама бити. Треба се одвојити од криваца, помоћи у њиховом проналажењу, доказати слободољубивим народима Војводине да и поштени Немци и Мађари могу стећи права на слободан живот учешћем у ослободилачкој борби. Невини треба да се покажу — а кривци неће побећи. Многи поштени Немци и Мађари Војводине су већ учинили оно једино чиме заслужују одлуку АВНОЈ-а о правима националних мањина. Од Немаца и Мађара који нису упрљани злочинима зависи каква ће судбина бити немачке и мађарске мањине у аутономној Војводини у федеративној Југославији. Борци батаљона „Петефи Шандор" у Славонији, који су похваљени за храброст при ослобађању Славонске Пожеге, треба да послуже као пример.

Поштени Немци и Мађари морају нешто да учине, јер их окупатор неће оставити на миру — под крај ће их увући у злочине. У НДХ је проглашена тотална мобилизација мушких па и женских „фолксдајчлера", то исто их чека у Банату, а Мађаре у Бачкој очекује одговорност за нове злочине ако се отворено не дигну против крвника не само наших него и мађарског народа.

Sin Draže Mihailovića — Titov borac

Prilikom slavnog oslobađanja glavnoga grada Zapadne Srbije, Valjeva, naši borci uhvatili su sina Draže Mihailovića, koji je tamo legalno živeo. On je podvrgnut saslušanju, i pošto je ustanovljeno da nije ratni zločinac, pušten je na slobodu. Posle nekoliko dana on je izrazio želju da se u redovima NOV bori protiv Nemaca i četnika. Sada je mladi Mihailović borac jedne srpske brigade.

(„Slobodna Jugoslavija")